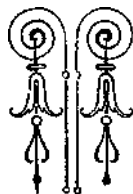

Kivándorlási ügyünk és sérelmei.

írta:

Hey Frigyes,

csf. kir. kormánytanácsos.

Bevezetés.

A kivándorlás célja, nemei és szükségessége.

Az embereknek száma, kiket államunk a kivándorlás által évről-évre elveszít, megközelíti egy kis koronatartomány népességét, pusztítása felér halottakban, nyomorékokban és sínylődőkben egy nagy csata veszteségeivel. Általában ennek oka részint a viszonyok igazán áldatlan fejlődésében magában, részint azonban a mértékadó tényezőknek minden a kivándorlással összefüggő különleges és vidékek szerint különböző jelenségeinek, valamint a kivándorlás indító okainak és eszközeinek nem ismerésében rejlik. Ez állapotok javulását megnehezíti még az a körülmény is, hogy a kivándorlási kérdés mai napig teljesen népszerűtlen és ennek következtében fontosságát csak kevesen fogják fel egész horderejében; de éppen ez késztet arra – alaposabban ismerve a kivándorlás okozta nagy bajokat – hogy szakadatlanul orvoslást sürgessünk.

A kivándorlási kérdés gazdasági tekintetben rendkívül nagy jelentőségű. Más államok, példának okáért Német- és Olaszország rég belátták a kivándorlókat védő rendszabályok szükségét és oly törvényeket hoztak, melyeket csak némileg át kell alakítani, hogy a mi viszonyainkra alkalmazhatók legyenek. Mennyi szerencsétlenséget lehetne ilyenképp elkerülni, mennyi meggondolatlan és elhibázott kivándorlást lehetne ilyenformán megakadályozni! S mennyi munkaerővesztéségtől lehetne ily módon hazánkat megkímélni!

De mielőtt a dolog lényegére térnénk, általános megérthetés cséljából hadd körvonalozzuk röviden a mi kivándorlásunk e céljait, nemeit és szükségességét.

A kivándorlás célja az egyéneknek ama törekvése, hogy életfentartási viszonyaikat tűrhetőbbé tegyék, azokat megjavítsák.

A kivándorlás nem e két csoportra lehet osztani:

1. Az időleges kivándorlás, illetőleg a tartós vagy gyarmati település is, mely ezidő szerint jelesül Északamerikába és kevésbé más tengerentúli országokba irányul. Az időleges kivándorlás nem azonos a gyarmati településsel, de nehezen különíthető el tőle, mert az eredetileg időlegesnek szándékolt kivándorlásból könnyen lehet tartós letelepedés, aszerint, amint a kivándoroltnak megfelelnek vagy meg nem felelnek azok az életfentartási viszonyok, melyekre a bevándorlás helyén akad.

2. Az időszakos kivándorlás, mely tulajdonképpen lényegileg szintén csak időleges, de az 1. pont alatt említett időleges kivándorlástól abban tér el, hogy minden évben csak 8-10 hónapra terjed s ez idő letelte után az időszakos kivándorló rendszerint hazájába visszatér. A mai időszakos kivándorlás évenként ismétlődő jelenség és a mi tartományainkban főleg a szomszédos államok felé irányul.

A kivándorlás szükségességének oka az a tény, hogy a monarchia bizonyos területet túlnépesek és a termelés nem fokozódik a népesség szaporodásának arányában. Tűrni kell tehát a kivándorlást bizonyos határig, hogy a proletárság túlságos elszaporodásának útját lehessen állni; azonban oly mederbe kell terelni, hogy saját közigazdaságunknak ne váljék kárára.

E bevezető sorok után a kivándorlási ügy mai állapotát akarom megfesteni, s e fejtegetés során azokat a feladatokat vázolni, melyeket a kormányoknak teljesítenie kellene, hogy a kivándorlás üdvös intézménnyé váljon.

1. Az Északamerikába irányuló kivándorlás hátrányai.

Időleges és tartós kivándorlásuk iránya, mint azt már a bevezetésben megemlítettük, főként Északamerika. S ehhez a kivándorlási irányhoz ez idő szerint tovább is ragaszkodni fognak, mert erről az át hajózási díjából eredő jövedelem megtartása kedvéért a német hajóstársaságok ügynöki- és jutalékrendszere gondoskodik, másrésről a belpolitikai bonyodalmak által teljesen igénybe vett mértékadó tényezőink gazdasági kérdésekre megoldására nem érnek rá.

Az osztrák-magyar monarchiában, az emberfelesleg országában, édeskeveset törődnek az egyénnel, sőt egyenesen nyo-

masztónak találják, ha kivándorlási szándékai vannak. Mély meglepéssel engedik elköltözni a kivándorlót, mert ismét megszabadultak egy emberélet fentartásának gondjától. Elfelejtik ilyenkor a nemzetgazdaságtan alapvető, fogalmait és elméleteit, melyek szerint az ember a közgazdasági láncolatnak lényeges szeme: hogy munkaereje vagyont jelent és hogy e munkaerő, e vagyon kihasználása mindenképp annak az államnak az előjoga, mely ez emberanyagnak a nevelésével és a tanításával foglalkozott.

Ha tehát a szó szoros értelmében elkötyvetéljük nemzeti vagyonunk egy részét, amikor kivándorlóinkat minden e l l e n - é r t é k nélkül más országoknak engedjük át, úgy még tetézzük ezt a hibát, ha ügyet nem vetünk arra, milyen bánásmódban részesülnek „odaát” munkaerőink és nem-e használják « tel azokat ott oly célokra, melyek homlokegyenest ellenkeznek közgazdaságunk céljaival és aláássák jóllétünket.

Ha már most felvetjük a kérdést, vájjon a fennen magasztalt szabadság országában tesznek-e valamit kivándorlóink védelmére és gondoskodnak-e munkaerejük fentartásáról, úgy erre határozottan tagadó választ kell adnunk. Mélyen megszeényítő hivatott köreinkre az a tény, hogy a mi, legnagyobb részben földműveléssel foglalkozó kivándorlóink, kik előtt magától érthetőleg a gépmunka veszélyei teljesen ismeretlenek, az északamerikai gyári üzemekben uralkodó gondatlanság mellett ezrével mennek a biztos halál és végromlás elé. Ennek megvilágítására hivatkozunk Ludwig es. és kir. konzul jelentésére, mely szerint egyetlen egy üzemben alig tíz év alatt 1000 ember lelte halálát és egy másik gyárban, mely átlag 800 munkást foglalkoztat, hasonló időszak alatt 1200 munkás pusztult el.

Még ezeknél a számoknál is beszédesebbek a következő adatok: Bebizonyított dolog, hogy az északamerikai ipar molochja évenként közel 500.000 emberéletet követel áldozatul. Ez a kontingens $\frac{4}{5}$ -öd részben az ő lakókból, $\frac{1}{5}$ -öd részben pedig az ujonnan bevándoroltakból kerül ki. Ha már most meggondoljuk, hogy a bevándorlóknak kerekszámban harmadrésze Ausztria-Magyarországból szakad oda, úgy meglehetősen biztossággal meg lehet állapítani,

hogy Északamerika gyári üzemében nem kevesebb, mint 33.000 osztrák-magyar alattvaló leli évenként halálát.

Megtizedelik továbbá kivándorlóinkat Északamerikában a közbiztonság hiányossága miatt is. Az Egyesült Államokban évenként mintegy 10.000 embert gyilkolnak meg. A gyilkosokat ritkán fogják el, 10.000 gyilkosság közül majdnem 9800 megtorolatlan marad! A gyilkosságokat jól szervezett rablóbandák vagy hivatasos gyilkosok tervszerűen követik el és ezt a garázdálkodást tűri az állami rendőrség, részint közönbösségből, részint pedig tehetetlenségéből. Az északamerikai államrendőrség tevékenysége főként a közcsend fentartására, ittasok elleni eljárásra, zavargások elfojtására szorítkozik, míg a közbiztonság fentartására fordított fáradozásait nem sokra becsülik. Gazdag, emberek bankok stb. tehát saját rendőrséget tartanak vagy tulajdont és életet magán-rendőri szervezettel őriztetnek.

Így az utolsó három esztendőben Északamerikában többen estek el gyilkosok kezeitől, mint angol ember a búr háborúban; többen gyilkolnak meg évről-évre, mint a mennyi a nálunk oly gyakori vasúti szerencsétlenségek következtében vész el. Míg Németországban az elkövetett bűntettek és kihágások 95 százaléka, Angliában 50 százaléka a megérdemelt büntetésben részesül, az Egyesült Államokban a bűneseteinek alig 2 százalékát fenyítik meg; azért ott a bűntettek száma folytonosan emelkedik és áldozatainak számlékszámja a legutóbbi 20 év alatt ötödfélszeresére szökött fel.

Rablás, csalás és lopás ellen az északamerikai államrendőrségnek alig van valami hatalma. Több, mint 250.000-en csak bűntettek elkövetéséből tartják fenn ott magukat és nem igen esik bántódásuk, csak úgyenesen és csendeszen üzzék „foglalkozásukat”.

Ezzel azonban még nincs kimerítve kivándorló tömegeink veszteségszámlája. Ebbe beleszámítandó még minden kivándorló, aki erőltetett, idegbontó, az egészségnek ártalmas munka következtében betegen, elnyomorítva és sínlódve érkezik vissza hazájába, melynek aztán terhére esik. A nyomorult, bűnbánóan visszatérő kivándorlóknak e serege fiatal korában élvezte mindazt, amit az állam nyújthatott neki, nevelést és iskoláztatást, és most élvezi a kegyelemkenyerét is, anélkül, hogy az állam érdekében csak a kis ujját is megmozgatta volna. Nem akarunk ez alkalommal utalni arra, ki a hibás az adás és bevétel ez egyenletlenségében.

A kivándorlás kárai közé sorolandók azok a kivándorlók is, kik épkezláb térnek ugyan vissza hazájukba, de odaát „az ígért földjén” nem boldogultak. Magas bérekhez szoktatva, ezek az emberek már nem tudnak beilleszkedni kicsinyes viszonyainkba. A különbségeket, hogy immár nálunk olcsóbban megélhetnek és hogy balesetből származó szomorú anyagi következményektől, biztosítás révén meg vannak óva, természetes dolognak tekintik és nem tudják megbecsülni. A visszavándoroltak szemében ezek az előnyök az „innen” és „túlán” közötti bérkülönbszeteknek csak elenyészően csekély kárpótlását képezik. Ezekből a rosszkedvűekből kerül ki aztán az elégtelenek törzskara, ők vetnek egyenlenséget és elégtelenséget az országban.

Ha eddig csak azokra a veszteségekre mutattunk rá, melyek nemzeti vagyonunkra épp a legértékesebb emberanyag elvonásával hárulnak – a külföld munkástömegeinknek csak az elitejét vonzza magához – és utaltunk azokra a károokra, melyek a beteg, sínylő és elnyomított, sőt az egészséges kivándorlók visszatérésének nyomában járnak, úgy még meg kell említeni azt is, hogy e károk még fokoztatnak ama hatalmas konkurencia által, melyet az állam kivándorlói által önönmagának, a közgazdaság, a mezőgazdaság, az ipar és kereskedelem minden egyes ágának okoz. Északamerika nem ismeri a munkásvédelem és a munkásbiztosítás terheit. Ily körülmények között Északamerika sokkal kedvezőbb feltételek mellett dolgozik mint mi, látszólag magas munkabérei mellett életveszélyes üzemeiben kivándorlóinknak formálisan vérét veszi, átengedvén a kivándorlók hazájának a brutális kizsákmányolási rendszer által tönkresilányított munkások gondozását. Szenvedőleges, maradi gazdasági politika által is érzékenyen károsíthatja magát az állam!

2. „Közgazdaszaink” mérlege.

Az imént említettek után bizonyára a legélénkebb érdeklődést keltheti, hogy „közgazdaszaink” a „kivándorlási ügy” számláján még nyereséget is mutatnak ki. Hogy ez a mérleg hamis, sőt egyenesen abszurd, az már a kivándorlás káraitól szóló fejtegetéseink után minden józan eszű ember előtt kétséget nem szenvedhet. De ennek dacára a „közgazdaszok” mérlegét számszerint is meg akarjuk czáfolni, mert a számbeli adat világosabban beszél a szónál.

Nézzük tehát:

Az Ausztria-Magyarországból való kivándorlás a legutóbbi években tudvalevőleg 300-400 ezer embert vitt el. Ha számításunk alapjául a kisebb számot, 300.000 kivándorlót veszünk és ha egy egyénnek a használhatóságát csak 2000 koronára becsüljük (mit az amerikai statisztikusok 5000 koronára értékelnek) úgy ebből az következik, hogy nemzeti vagyonunk évenként $300.000 \times 2000 = 600$ millió koronával károsodik. Ha hozzácsatoljuk ez összeghez az egyenként 200 koronára rugó átkelési költségeket, vagyis összesen 60 millió koronát, az Amerikában minden kivándorló által készpénzben felmutatandó 125 koronát, azaz összesen $300.000 \times 125 = 37$ millió koronát, s a kivándorlók által azonfelül magukkal vitt készpénzt csak 10 millióval vesszük fel a számításba, végül pedig azt a végleges veszteséget, mely azzal ér bennünket, hogy – mint már előbb említettük – kereszámiban 33.000 munkás a gyári üzemekben nyomorultan elvész, fejenként csak 5000 koronára, vagyis $33.000 \times 5000 = 165$ millió koronára becsüljük, úgy nemzeti vagyonunkat a „kivándorlási ügy” számláján évenként

$$600 + 60 + 37 + 10 + 165 = 872 \text{ millió korona}$$

veszteség éri. S e 872 millió veszteséggel csak a kivándoroltak által hazájukba küldött megtakarítások, az untig ismert évenkénti 300 millió korona összeggel állnak szemben.

Hogyan lehet itt nyereséget feltüntető mérlegről beszélni, az talány. Megérthetővé csak azáltal válik e számítás, hogy nálunk néha a nemzetgazdaságat legegyszerűbb fogalmait is semmibe se veszik és az emberanyagot és annak munkaerjét az emberfelesleg következtében értékteleneznek tekintik.

Mind az itt felsoroltakon kívül még hangsúlyozni kell, hogy a fentebb kiszámított évenkénti $872 - 300 = 572$ millió korona defícitben nincsenek beleértve az összes veszteségek, így például nincsenek benne felvéve azok a veszteségek, melyeket a beteg és nyomorék visszavándorlók fentartása okoz nekünk, s különösen azok nem, melyek az északamerikai óriási, saját munkástömegeink felhasználásával formálisan reánk uszított világkonkurrenczia által iparunkat és kereskedelmünket érik.

Véres gúnyként vic sorog reánk az a tény, hogy Észak-amerikában ma túlságos a munkakereslet, míg nálunk nyáron

súlyosan érezhető hiány mutatkozik mezői munkásokban. Éppen ily érthetetlen előttünk, hogy közgazdászaink nem akarják felismerni a kivándorlási kérdés lényegét.

3. Az állam feladatai.

Az állam feladatai a kivándorlási kérdésben részint ethikaiak, részint gazdaságiak. Ethikaiak azért, mert a kivándorlónak, mint állami alattvalónak, joga van további állami védelemre, gazdaságiak azért, mert az államnak is megvan az a joga, hogy utóbbiból az ő közgazdasága kárt ne szenvedjen. S itt azonnal meg akarjuk jegyezni, hogy a kivándorlási kérdésben annyiban kedvezők a viszonyok, miképp az ethikai feladatok megoldásával egyúttal monarchiánk gazdasági törekvéseit is lehet előmozdítani.

Ha figyelembe vesszük, az Északamerika felé irányuló kivándorlásnak az előbbi fejezetben ismertetett hátrányait, úgy az összes bajok elhárítására a következő parancsoló követelménytől engedni nem lehet:

Az Északamerikába irányuló kivándorlás megszüntetése, vagy legalább megszorítása, egyúttal pedig kényszerítése az északamerikai államoknak, hogy munkásvédelmi törvényeket hozzanak. Ezek a rendszabályok szükségesek, ha nem akarjuk a jövőben is az északamerikai iparnak saját munkásaink odaszállításával elősegített lebilincselését túrni és ha nem akarjuk továbbra is vállalni azokat a túlságos fentartási költségeket, melyeket az északamerikai gyári üzemekben megnyomorított és hazatérése kényszerített munkások rónak reánk. Hogy hatalmunkban áll a kivándorlási irányra országainkban befolyást gyakorolni, valamint az északamerikai államokat munkásvédelmi törvények kibocsátására kényszeríteni, az csak a laikus előtt nem lesz világos. Igazán különös volna, ha Európa három állama, mely kivándorlókat szolgált: Ausztria-Magyarország, Olasz- és Oroszország, munkástömegeik szállításának szerény ellenkövetelménye fejében ily emberbaráti intézkedést, minő a munkásvédelmi törvény megalkotása, Északamerikában közös erővel nem vihetnének keresztül, s nem szenvedhet kétséget az sem, hogy felvilágosítások és állami ügynökök által könnyen hathatunk oda, hogy a kivándorló tömegeket

úgy irányítsuk, amint az állami és kivándorlási érdekeinknek megfelel.

Ezzel azonban éppenséggel nem mozdíthatnák elő a kivándorlás vagy fokoztatnák mai mértéke; ellenkezőleg annak csökkentését akarjuk vele elérni; hiszen csak a kivándorlás iránya volna megváltoztatandó és sok százezer osztrák és magyar honpolgárnak meggondolatlan és céltalan kivándorlásának vettetének vége. A katonai szempontból felmerülő aggályokkal szemben szinte klasszikus érv gyanánt fel lehet hozni azt a ténytet, hogy 1884-ben és 1885-ben, amikor az Ausztria-Magyarország és Oroszország között való háború kitörésének veszélye fenyegetett, sok ezer osztrák-magyar újoncz és tartalékos vonult be önkéntesen Amerikából, hogy vélt hadszolgálati kötelezettségének eleget tegyen, a legnagyobb zavarba hozva ezáltal a katonai és polgári hatóságokat, melyek nem tudták, mit kezdjenek ezekkel a munkanélküli emberekkel hazájukban. Legyen ez félre nem érthető útmutatás azok részére, kik a kivándorlóknak csak katona-szökevényeket látnak.

Ha ezek után kérdezzük, merre irányítsuk kivándorlási tömegeinket, úgy e kérdésre a választ a következő konklúziók adják meg:

A mezőgazdaság terén Ausztria-Magyarország a népesség folytonos szaporodása következtében sem ma, sem a jövőben, a földnek még legbehatóbb megmunkálása mellett sem mutatkozik kivitelképesnek, iparunk és kereskedelmünk ellenben módfelett rászorul kivitelre és terjeszkedésre. S itt a bölcsesség legelső követelménye, hogy felesleges munkás-tömegeinket ne ipari államokba, hanem földművelő országokba küldjük. Ezt megfontolva a tengerentúli államok közül legajánlatosabbak bevándorlási országokul a délamerikai, kizárólag mezőgazdasággal foglalkozó államok.

De a kivándorlási kérdés ilyenén megoldásával megelégedni, annyit tennie, mint annak „csak a hátrányaitól szabadulni, de nem húzni belőle államtechnikai előnyöket. Az eddigi rendszerrel, hogy a kivándorlási tömegeket esztelenül és céltalanul elvonulni engedjük, szakítani kell. Ha az anyaország a kivándorlásból hasznot akar húzni, igyekeznie is kell alattvalóinak, a kivándorlóknak, rokonszenvét megtartani és velök folytonos érintkezésben maradni. Ezt már a múlt idő történelmi gyarmatosításai is tanítják. Hogy

a kivándorlási ügy államunk hasznára legyen, ahhoz szükséges, hogy ne engedjük kivándorlóinkat ezentúl is oly országokba utazni, minő például Északamerika, ahol csak mint alárendelt közegek, mint szolgák és segéd munkások találhatnak alkalmazást, hanem oly országokba kell őket irányítani, hol lehetőség, sőt valóság is kínálkozik, hogy némi rátermettség mellett jóllétre és önállóságra vergődhetnek. Csak az ilyenmő kivándorlás óvhat meg bennünket az eddigi, eléggé ismert bajoktól. Csak önállóemberekkel lehet üzleti összeköttetésbe lépni és azt fentartani. Ezek az érvelések azonban ismét a délamerikai államokra, mint bevándorlási országokra utalnak, mert ott, hol busás hozamú termőföldek paragon hevernek és megművelésre várnak, mezőgazdasággal foglalkozó népünk megmaradhat hivatásánál.

Csak nemrég mondta leghivatottabb államférfiunk, hogy monarchiánk külföldi politikáját nem vezérli területi terjeszkedési vágy. Ennek a nézetnek megvan a maga előtörténete, mert monarchiánk területi szerzeményeivel – néppességének vegyes voltánál fogva – nem igen boldogult. Amire azonban nagyon is rászorulunk, az a gazdasági terjeszkedés, új fogyasztási piacok szerzése, ha akarjuk, hogy iparunk és kereskedelmünk, sőt hajózásunk is, virágzásnak induljanak. Mindez a fellendülés azonban szoros kapcsolatban áll kivándorlási tömegeink gazdasági megizmosodásával. Kivándorlóink gazdasági úttörők gyanánt szerepelhetnének, s ezt a szerepet annál biztosabban fogják vállalni, minél bensőbbek, szorosabbak a kötelékek, melyek anyaországukhoz fűzik őket. Ajánlatos tehát a kivándorlási tömegeket nemcsak egyszerűen a nekik gazdaságilag legelőnyesebb országokba vezetni és őket ott rábízni sorsukra, hanem boldogulásukat közvetlenül meg is kell könnyíteni. Ezt csak nagyszabású, modern gyarmatosítási politika segítheti, amely államunknak nagy áldására válnék. A állam feladatait eh át az volna, hogy gyarmatosító egyesületeket létesítsen, ezek által a főleg tekintetbe jövő déli Brazília, Argentina és Uruguay égaljilag alkalmas részeiben kisebb földsávokat vásároltasson és a földeket kivándorlóinknak olcsón eladja. Ilyen zárt területű gyarmatok, iparunk, kereskedelmünk és hajózásunk nagy előnyére, tartós érintkezésben és gazdasági összeköttetésben maradnának az anyaor-

szaggal. Ezek a gyarmatok azonkívül medenczéül szolgálhatnak a kézműveinkben és értelmi köreinkben mutatkozó feleslegek részére is.

Ha már most firtatjuk, vájjon az ilyen gyarmatosítási politika megnyerné-e a délamerikai államok tetszését, úgy erre a kérdésre önként megadódik a válasz azzal a körülménnyel, hogy érdekeink megóvásával az itt tervbe vett országok érdekeit is előmozdítanók. Hiszen közismert a délamerikai államoknak amaz igyekvése, hogy politikailag és gazdaságilag megerősödjenek, szabadulni akarván Északamerika fölényessége és elnyomása alól, ismeretes, hogy Délamerikában minden bevándorló közül éppen a mi csendes, békeszerető és kiválóan szorgalmas munkáselemeinket becsülik legtöbbször.

Ezzel kapcsolatban ki kell emelni azokat a roppant előnyöket, melyeket a kivándorlás irányítása által hajózásunk élvezne. Hiszen a más helyütt kiszámított 60 millió korona átkelési költség, melyet ma nagyobbrészt németbirodalmi hajós- és vasutastárságoknak kell fizetni, jórészt a monarchia hajózásának jutna!

4. Az időszaki kivándorlás.

Az időszaki kivándorlás, mint már a neve is jelzi, periodikus, évenként ismétlődő jelenség. A mi országainkra nézve főleg szárazföldi vándorlás jellegével bír; iránya mindenekelőtt Németország és egyéb európai államok. Minő jelentékeny azonban időszaki kivándorlásunk, az kiviláglik abból a körülményből, hogy az időszaki kivándorlók tekintélyes számú serege évenként szintén 300-400 ezer főre rúg.

A szárazföldi időszaki munkás márcziusban vagy áprilisban vándorol ki, tehát oly időben, amikor a mi mezőgazdaságunkban is megkezdődnek a vetési munkálatok, s csak késő ősszel tér vissza, mikor már az egész termés tető alatt van. Az időszaki kivándorlásnak ezt a nemét gazdasági vonatkozásában rendkívül hátrányosnak kell tekinteni, mert oly évszakra esik, amelyben nálunk érzékeny a munkáshiány. Gazdaságilag jobb és előnyösebb volna nekünk, az időszaki kivándorlást a munkásokat igénylő délamerikai, többnyire mezőgazdasággal foglalkozó államokba irányítani, mert ezekben, a déli égöv alatt fekvő országokban ami téli évszakunk idején végzik a nyári

aratási munkákat. Ily tengerentúli időszaki kivándorlás mezőgazdaságunkra és magára az időszaki munkásra is áldásossá válnék. A mezőgazdaság részére azért, mert a tengerentúli időszaki munkás aratási munkálataink idején ismét otthon lehetne és a hazai gazdaságnak rendelkezésére állna, az időszaki munkás részére pedig abból az okból, mert a Délamerikában megtakarított pénzt félre lehetne tenni, nem lenne kénytelen hazájába visszatérve henyélni, hanem mindenütt munkaalkalmat találhatna. A tengerentúli időszaki kivándorló helyzete tehát összehasonlíthatatlanul kedvezőbb, mint a szárazföldi időszaki kivándorlóé, aki aránytalanul szegényesebb bérért dolgozik és a nyár alatt megtakarított pénzt télen, tehát munkahiányos időben, életfenntartására elkölte és eszerint sohasem jut abba a helyzetbe, hogy tartós megtakarításokra tehessen szert és a jólét bizonyos fokáig vihesse. Amellett a tengerentúli időszaki kivándorló bére egyenesen fényesnek nevezhető, hiszen például Argentínában a mezei munkásnak – szabad ellátás mellett – 10-12 korona napszámot fizetnek. A Délamerikába utazó időszaki kivándorló tehát átlag öt hónapig tartó munkaidőben (beleértve az utazási időt is), 300 korona oda- és visszautazás költségeit és kisebb kiadásokra, szánt 50 korona levonása után, tisztán 800–1000 koronát hozhatna haza magával és takaríthatna meg éventént, mert tavasszal történő visszaérkezésekor ismét elég munkát találhat nálunk.

Az időszaki kivándorlás tehát megfelelő irányítás és szervezés mellett, mint az előző sorokból kitűnik, pénzügyi gazdálkodásunk bőséges pénzforrását képezhetné, különösen, ha hajózásunk, az időszaki munkásokat, saját érdekében, külön kedvezményekben részesítené és ekként a kivándorlók szállítását magához ragadná. Mértékadó körünk, úgy látszik, belátják az olasz minta szerint szervezendő időszaki kivándorlásból származó előnyöket, de az agráriusok roppantul ellenkeznek, mert attól tartanak, hogy a tengerentúli időszaki munkás részére származó nagy előnyök fokozni fogják az időszaki kivándorlást s ezáltal a munkahiány még nagyobb lesz. Ezek az aggályok azonban teljesen indokolatlanok, mert éppen a tengerentúli időszaki kivándorló, jóleső ellentétben a szárazföldi időszaki kivándorlóval, a mi nyári időnkben ismét a helyén van és földművelő népünk, mely nem barátja

a nomád életnek, hazájának röggjét mindenek fölött szereti. A tengerentúli kivándorlás szervezése után is az itteni munkásfelesleg, mely idehaza nem tudja magát fentartani, csak úgy, mint most, ki fog vándorolni, sohasem vándorol ki azonban az, a kinek hazájában, bármily szerény keresete van. A paraszt munkás nem vállalkozó kedvű és könnyen érhető okokból rendszerint irtózik a hosszú utazásoktól.

Mind az itt említettek után az államnak, már a maga érdekében is, az volna a feladata, hogy az időszaki kivándorlásban közvetítő és felvilágosító szerepet vállaljon és kivetköztesse az agráriusokat érzélgős politikájukból, illetve inkább észszerű politikának tegye őket hozzáférhetőkké. Nyíltan kell már kimondani, hogy néhány agrárius szűkkeblű törekvése és önző aggálya miatt nem szabad továbbra is a derék munkások ezreitől elvonni a jobb jövő lehetőségét és ezzel együtt nem szabad az állam pénzügyi helyzetének ebben az irányban való javulását is megakadályozni.

5. Olaszország és kivándorlási politikája.

Az út, melyen kivándorlási politikánknak haladnia kell, hogy államunknak és kivándorlóinknak előnyére váljék, amellet nem új, Olaszország azt határozottan mintaszerű módon kijelölte. Olaszország helyes kivándorlási politikájából óriási hasznot húz. így különösen Délamerikában alapított saját gyarmatokat, melyek egymagukban a kivített Argentina felé 130 millió lírával emelték. Megtakarított pénzekben Olaszországba kétszer annyi érkezik magából Argentínából, mint az osztrák-magyar munkások egész Északamerikából hazaküldenek. Ez az okos gyarmatosítást és kivándorlási politika a legutóbbi 20 év alatt Olaszország pénzügyi helyzetének előre alig sejtett fellendülését eredményezte, s a fellendülés az általános jóllét gyors növekedését, az ipar, kereskedelem, hajózás rohamos fejlődését és egyúttal a proletár osztály csökkenését vonta maga után.

6. Végszó.

Mind az itt elmondottakból kitűnik, hogy kivándorlási politikánk, közgazdaságunkra nézve egyenesen kárhózasos. A mai viszonyok állat tekintélyünk a külföldön is erősen megrendül, ha értesülünk, hogy (a napilapok jelentései szerint) miképpen mernek banni kivándorlóinkkal Ellis Islandon. A kivándorlási kérdésben

tanúsított nembánomságunkkal szakítani kell, a kivándorlási irányt meg kell változtatni, ha azt akarjuk, hogy államunk, közgazdaságunk a legértékesebb cserecikkből, a nagybecsű kivándorlási anyagból, hasznot és áldást lásson. Kivándorlási tömegeinknek nem szabad ezentúl is a gazdaságilag annyira fejlődött országokba, minő Északamerika, özönlenni, hanem oly országokba kell azokat irányítani, minők példának okáért a délamerikai államok, melyek még csak a gazdasági fejlődés felé közelednek, ha nem akarjuk, hogy közgazdaságunk terjeszkedésre szoruló ágainak, iparunknak, kereskedelmünknek és hajózásunknak a külföldön saját véreink, kivándorlóink munkaereje által konkurencziát csináljanak. Ha ilyen kivándorlási politikához még a délamerikai államokban foganatosítandó helyes, céltudatos gyarmatosítási politika is járul, úgy ezzel a mi pénzügyi egyensúlyért keményen küzdő államunknak gazdag pénzforrások fognak megnyílni és iparunknak, kereskedelmünknek és hajózásunknak hatalmas fellendülési esélyek fognak kínálkozni!

Ausztria-Magyarországnak nincsenek saját gyarmatai és mint-hogy azonkívül Afrika összes alkalmas részeit régóta európai államok foglalták el, nekünk nem marad egyéb hátra, mint a békés gyarmatosítás pótlékával megelégedni. Emellett valószínű, hogy úgy ethikai mint kereskedelem-politikai tekintetben ugyanoly magas értékekre tehetünk szert, mint azokon a területeken, melyeket előbbi időkben állami fenhatóság alá is lehetett volna vonni.

A kivándorlási kérdés mérhetetlen horderejének fölismerése lassan utat tör magának, de megoldása sürgős, nagyon sürgős; mert már is a világ minden tájékáról fenyeget a spekuláció szelleme azzal, hogy Délamerikának még eladatlan földjeit magához ragadja és minden birtokvásárlást megdrágítson. Jaj nekünk, jaj közgazdaságunknak, ha a ma még kedvező időpontot, az alkalmat elmulasztjuk, hogy a múltnak nagy hibáit jóvátelessük és a gazdaságilag fontos pozíciókat vér nélkül, békés utón meghódítsuk.

Legutóbbi kereskedelmi mérlegünk eredménye, egyre növekedő állami szükségleteink és alacsony járadékfolyamaink nem engednek kétséget aziránt, hogy egész gazdasági „életünk,--szemben más államokéval, bizonyos lanyhaságra vall és egész gazdaságunk nagyarányú javításokra szorul, nem lévén szabad a gazdasági fejlődésnek sohasem holt pontra jutnia.

Ha nem akarjuk, hogy iparunk, kivitelünk és pénzügyünk megrekedjen, úgy szakítanunk kell azzal a tévhittel, hogy kivitelünk a vámkülföldet, különösen pedig Délamerika összes latin államait nélkülözheti. Saját piacunk az adófizetők túlfeszítésének veszélye nélkül már nem szolgáltathatja az állam szükségleteit.

Ha Ausztria-Magyarország nagyhatalom akar lenni és maradni, akkor fejlesztenünk kell iparunkat és kereskedelmünket és egyre újabb kelendőségi piacokat kell keresnünk tengerentúli országokban, amire, tekintettel nagyméretű kivándorlásunkra, a legjobb esélyeink volnának. Ebben az irányban is példát vehetünk Olaszországtól, mely még húsz év előtt is kinyilvánította, hogy nem nélkülözheti az adók legterhesebbjét: az őrlési adót és most már anélkül és sok más nyomasztó adó nélkül is fényes pénzügyi helyzetbe jutott.

Bank- és pénzügyi köreink, melyek önmaguk nevezik magukat a közgazdaság apostolainak, a nekik nyújtott kiváltságokért tulajdonképpen kötelesek volnának oly vállalatokban résztvenni, melyek államunknak hasznot hajtanak. Ezzel nemcsak intézeteik érdekeit szolgálnák, hanem nagy hazafiúi érdemeket szereznének azon a révén, hogy kivándorlóinkat nem engednék át továbbra is teljesen a külföldi tőkének, mely munkásfiatalságunkat valósággal kiszípolyozza.

Szolgáljanak ezek a fejtegetések figyelmeztetésül monarchiánk minden mértékadó tényezőjének, még pedig nyomós figyelmeztetésül arra, hogy fáradozásait hazánk gazdaságpolitikai érdekeinek szenteljék.